

ДАЛША ВЫЗНАЧНА ПОДІЯ

Так бы єм назвав міджнародну літню школу русиньского языка і культуры – **STUDIUM CARPATO-RUTHENORUM**, якої першый річник 14. юна 2010 на Пряшівській універзиті святочно отворив ректор ПУ, проф. РНДр. Рене Матловіч, ПгД.

Святочный день в класі ч. 182 високошкольського ареалу на ул. 17. новембра ч. 1 ся зачав гімнічнов піснєв „Я Русин был, єсьм і буду...“ на слова народного будителя Русинів 19. стороча – Александра Духновіча. Наповнієм єго одказу властно є і проект літнєй школы, вдяка якому сучасници можуть ся вертати ку властным корінням, культурі, языку предків.

Двадцять сїм участників літнєй школы, домашніх і заграничних – учітелів, студентів і гостів – привітала директорка Інштитуту русиньского языка і культуры ПУ в Пряшові, доц. ПгДр. **Анна Плішкова**, ПгД., котра сучасно подяковала цілому оргнізацному штабу за роботу на приправах і реалізації проекту, який творять працівници і сполупрацівници інштитуту: **Мґр. Алена Блыхова**, авторка проекту літнєй школы, **Мґр. Тімеа Верешова**, ПгД., **Аліца Вієтошевова** і **Мґр. Александер Зозуляк** за сполуорґанізатора акції – Словенську асоціацію русиньских оргнізацій. Участників дале поздравив проф. Др. **Павел Роберт Маґочій**, ПгД., який зарівно їм подаровав анґліцько-русиньский словник – **Русиньский язык в образках/Rusyn Language Picture Dictionary** (Пряшів, 2010) авторкы **Мґр. Марії Сметановой** – спеціално выданный про штудентів літнєй школы русиньского языка і культуры **Карпаторусиньским научным центром в США**, на челі котрого стоїть якраз П. Р. Маґочій. Подобно А. Плішкова штудентам подаровала учебник словенсько-русиньско-анґліцькой конверзації авторок **ПгДр. Кветославы Копоровой**, **Анны Плішковой** і **Мґр. Евы Едді**, ПгД. – **Русиньский язык в конверзації** (Пряшів, 2009), выданный вдяка фінанчній підпорі Міністерства школства СР.

А. Плішкова, зарівно єдна з лекторок русиньского языка, представила далшых лекторів, а то історії Русинів в анґліцькым языку – П. Р. Маґочія, і історії Русинім у русиньскым языку – **Мґр. Валерія Падыяка**, к. н., директора Інштитуту карпатістики в Ужгороді, і учітельку русиньского языка в русиньскій класі – **ПгДр. Кветославу Копорову**.

По святочнім отворію зачало ся нормалне навчання русиньского языка у анґліцькій класі, яке вели А. Плішкова в сполупраці з Тімеов Верешовов, і русиньского языка в русиньскій класі, яке вела К. Копорова. Пообіді были лекції з історії Русинів – в анґліцькым і русиньскым языку.

Першый день літнєй школы закінчила святочна рецепція про вшыткых участників, на якій на самім зачатку добру атмосферу створило выступліня популярной русиньской співачкы **Анна Порачовой** у допроводі гри на акордеоні **Йозефа Пірога**. Їх выступліня закінчила хорова співанка **На многая літа**, адресована юбілантови – В. Падыякови, якому была передана букета квіток і фляшка доброго вина. Думаєме, же першый день літнєй школы ся выдарив і мы вірїме, же такыма будуть і далшы дні тройтыжденного проекту, котрый фінанчно підпорили: Міністерство культуры СР з програму Култура народностных меншын 2010 і Уряд влады СР.

-аз-, фоткы автора

Парламентны вольбы 2010

Каждый, кому не є легковажна судьба нашой отчізны почас далшых чотырєх років, взяв участь у вольбах до **Народной рады Словенской републікы, котры были 12. юна 2010**. На Словенську є 4 362 369 волічів, з чого 2 556 779 їх было на вольбах, што є 58,83 %. Далє тыж кус штатістики: до словеньского парламенту ся дістало 6 політїчных партій, а то Смер – Соціална демократія (за них голосовало 880 111 волічів, што є 34,79 % і тым здобыли 62 місць у парламенті), Партія демократїчной коалїції – Демократїчна партія (390 042 = 15,42% = 28 місць), Слобода і солідарность (307 287 = 12,14 % = 22 місць), Хрїстіансько-демократїчний рух (215 755 = 8,52 % = 15 місць), Мост-Нід (205 538 = 8,12 % = 14 місць) і Словенська народна партія (128 490 = 5,07 % = 9 місць. Добрі ся запрезентовали дві новы партії (Слобода і солідарность і Мост-Нід), котры такой ся дістали до парламенту, в порівнаню

з двома довгорічными парламентными партіями (Рух за демократїчне Словенско – Народна партія і Партія мадарьской коалїції), які зїстали перед єго порогом.

Тілько вступна штатістика а тепер пару думок, што буде далє. Председу вітязной партії і сучасного премера Роберта Фіца президент СР Іван Ґашпаровіч повірив зложыти нову владу СР до 23. юна 2010. Не знаєме, ці ся му то подарить, бо єдиным партнером про єго партію Смер – СД є лем Словенська народна партія, яка але здобыла мало преференцій, а остатні партії, які ся до парламенту дістали, суть середнє-правого політїчного спектра і высловили ся, же до коалїції зо Смером – СД і єго лідром, Р. Фіцом, не підуть. Р. Фіцо повів, же кідь до даного терміну ся му не подарить зложыти владу, піде до опозиції і, як сконштатовав, „ніч не буду насилно продовжовати“.

(Продовжіня на 2. стор.)

• Главны актеры отворіня 1. річника Літнєй школы русиньского языка і культуры 14. юна 2010 на Пряшівській універзиті в Пряшові: (зліва) директорка ІРЯК ПУ, доц. ПгДр. А. Плішкова, ПгДр., ректор, проф. РНДр. Р. Матловіч, ПгД., лектор русиньской історії і перекладатель, проф. Др. П. Р. Маґочій, ПгД. і лекторка русиньского языка, ПгДр. К. Копорова.

• По приговорі к участникам літнєй школы ректор Р. Матловіч дістав од академіка П. Р. Маґочія дарунок в подобі цінных публікацій.

• Участници 1. річника літнєй школы русиньского языка і культуры, міджі котрыма найвеце є штудентів із США. Тому важну подію зорґанізували: Інштїтут русиньского языка і культуры ПУ в сполупраці зо Словеньсков асоціацію русиньских оргнізацій і Карпаторусиньским научным центром в США.

• Вечурню рецепцію першого дня літнєй школы отворило выступліня знамой співачкы русиньских народных співанок, А. Порачовой у допроводі гри на акордеоні Й. Пірога.

Парламентны вольбы 2010

(Закінчіння з 1. стор.)

Потім настане ситуація така, як в недавніх вольбах до парламенту Чеської республіки, же хоць выграла лівоорьєнтована партія, владу зосталоє правоорьєнтована партія на чолі з лідром найсилнішою у вольбах правоорьєнтованою партію, тот ся потім, як правило і стане новым премьером. У Чехії ся премьером став лідер Обчаньской демократічної партії Петер Нечас, якого як політика без шкандалів і корупчонной минулости называють паном „Чістым“. А таксамо назвали і потенціалну премьерку влады Словеньской республіки, Івету Радічову – пані „Чіста“. Радічовой минулость є без шкандалів і кідь зробила хыбу при голосованю у парламенті, на основі чого ся vzdала мандату, што є незвычайный яв політичнй культуры у нас. „Премерка? Лем то ніт.“ То были слова многих ей колегів у партії, котры при голосованю за лідерку у вольбах были у тяжкій ситуації. Знали, же Радічова

може партію захранити перед волебным фіяском, сучасно але бояли ся того, жебы ся стала премьерков. Навині маюць быти дакотры негатывны знакы ей характеру, котры обычайный чоловік з телевизных релацій нігда не може вычитати. „Є гістерічна і твердоголова. Не дасть ся з нёв сполупрацовати,“ говорять тоты, што з нёв сполупрацовали. Не знають собі представити як звладне функцію премьеркы зо своїма надмірными эмоціями, котры указовала главно у презідентьскій кампані. Говорить ся, же люде ростуть з функціями. Радічова уж зачала рости, але як буде вести нашу країну штири роки, то укаже час, кідь ся стане премьерков влады СР.

Также нас вшыткых што слідуєме політичну сцену і цілу ситуацію в нашій країні, будуть барз интересовати далшы важны рішіння, далшы важны дні. Лем жебы то вшытко было на хосен векшыны жытелів нашой отчизны, не лем малой групы „выбраних“.

А. З.

Еден вопрос Мґр. П. Крайнякови

Мґр. Петра Крайняка з Пряшова як кандидата за партію МОСТ-НІД уж сьме представили у наших Народных новинках, тепер по парламентных вольбах сьме му дали еден вопрос:

• Як оцінюєш успіх своєї партії МОСТ-НІД у недавних парламентных вольбах на Словеньску, хоць знаме, же на северовыході СР, де жыють у значній мірі Русины, перевадатель аверзія к Мадярам здідена з минулых часів, а тым і к переважно мадьярській політичній партії МОСТ-НІД, што підтвердила низка кількость голосів у Пряшівскім краю (1,7 %)?

– Так як наши Русины могли

чути і відіти, партія МОСТ-НІД ся тішыть а волебный результат 8,12 % і 14 мандатів у парламенті є успіхом. В мені Русинів, котры были на кандидатці нашой партії – І. Сідора, А. Джуґана, Р. Воробелёвой, Й. Греґоровіча, Л. Петеевой, Ю. Цоґана – дякую вшыткым Русинам, котры волили партію МОСТ-НІД. Ведно дякуєме за преференчны голосы і надієме ся, же за 4 роки, так як сьме обіцяли, ся нам подарить розрушати дакотры сегменты народног жывогта Русинів. А же головна задача, котров є русиньске школство, ся буде успішно рішати. Іщі раз высловлюю подякованя і так, як ем повів про Народны новинки при вольбах до крайских парламентів: „МОСТ-НІД буде з Русинами думати важно до той міры, до якої ю люде підпорять у вольбах.“ Но волебный выслідок не був у русиньских регіонах такой, як бы сьме хотіли. Окрем Русинів із окремых сел і містечок, волила нас русиньска інтеліґенція, главно з Пряшова, Гуменного, Братіславы і дакотры русиньскы священици. То значить, же маме мандат а мы маленькыма кроками будеме помагати Русинам. Тішыме ся з того, же Мґр. Іґор Сидор, котрый є русиньского походжіня, став ся посланцем НР СР і віримо тыж, же і наш кандидат за Пряшівскій край, Інж. Андрій Джуґан, ся як наградник дістане до словеньского парламенту.

То і мы му жычіме і были бы сьме рады, як бы пан Сидор у парламенті не забыв, же є Русин і жебы за Русинів ся поставив, кідь буде треба і обґаёвав їх інтересы.

А. З.

Є то гра без змыслу

В послідніх місяцях ся в медіях обявили інформації о тім, же 10. марта 2010 у Пряшові ся зышла група людей з амбіціов заложити нову політичну партію з назвов *Наш край*. Дакотры авторы матеріалів принесли дезінформацію, же: „... в Пряшові ся стрітили народностны обчаньскы здружіня выходословеньского регіону...“ Треба повісти, же з русиньских обчаньских здружінь, котрых є коло 17, був участником той стрічі лем еден председа (позн. ред.: П. Сокол – СРУСР) і приближно 8 членів з ОЗ Русиньска оброда на Словеньску, котры там были лем за свою особу. Председове остатніх русиньских організацій стрічу тройчленной ініціативной групы (А. Дулеба, Я. Липиньскій і М. Штенё), котра ініціовала заложіня партії, ігноровали.

Тыж не є правда, же на стрічі были участны і представителі церковных організацій. Быв там лем еден православный священник – отець П. Сорока з Осадного. За молодежны організації ем там відів лем двох членів. Остатні были за проукраїнскы організації, з котрых ся дакотры уж в минулости намагали заложити політичну організацію під назвов *Громада*, а тыж *Демократічна громада*. Їх пробы але были неуспішны. Бомбастічны высловы о тім, же є интерес заложити такую партію, суть неправдивы, бо не знам о тім, жебы дакотре обчаньске здружіня проявило интерес заложити політичну партію на народностнім принципі.

Правду повісти, подля мене, найвекшыи интерес заложити політичну партію на народностнім принципі є у людей, котры суть проукраїнскы орьєнтованы, чого доказом є факт, же з участников стрічі было скоро 90 % особ якраз проукраїнської орьєнтації. Кідь українскы організації на Словеньску хотять заложити такую партію, поважую то за їх приватне діло.

Заложіня новой політичнй партії *Наш край* не выходить з потреб русиньского жытельства ани з амбіцій Русиньской оброды на Словеньску, котра є аполітичнов і ей главнов задачов є возродный народно-ідентіфікачный процес, захованя і шыріння русиньской культуры.

Не ем згодный ани з тым, же ВУЦ у Пряшові не мать концепцію розвог нашого краю. Не є правда, же старостливість о економічно-соціалны і сполоченьскы потреби края ся реалізує протекчно, про выволену часть края. Я не віджу протекціоналізм едной групы жытельства на укор другой. Економічна ситуація, наприклад в окресі Бардеёв, є еднака без вынятку – ці то іде о село зо словеньским або з русиньским жытельством. В ниякім припаді не ем згодный з поглядом, же треба обґаёвати народностны права жытелів, котры ся голосять к русиньскій або ку українській народности. Правда є така, а говорю то з погляду Русина, же наша русиньска народностна меншына мать на Словеньску всебічны можности на свій розвиток, а тыж мать і еднакы права і повинности як маюць жытелі словеньской народности. Наша устава ясно гарантує еднакы права про каждого жытеля Словеньской республіки. Мы Русины поважуєме Словеньску республіку за свою домовину, зо словеньским народом сьме творили в минулости, а твориме і днесь, едноту, затоже і з історічного боку ся наши два народы розвивали еднакым способом – жыли сьме предсі зо Словаками довгы стороча в сполочных політичных формаціях.

Русины на Словеньску за послідніх 20 років дістали такы можности, котры передтым не мали. Маме кодифікованный свій списовный язык (1995), русиньска народность была владов СР узнана за самостатну, держава фінанцує наши культурны активіты, Театер А. Духновіча у Пряшові реалізує свої пєсы в материньскім русиньскім языку, выходять учебники про школы, публикації умелецькой і научной літературы, періодічна русиньска преса, маме русиньске выссланя в Словеньскім розгласі і телевизії, Міністерство школства підпорує навчаня русиньского языка од основной школы аж по універзіту, в Пряшові був заложений першыи Музей русиньской культуры.

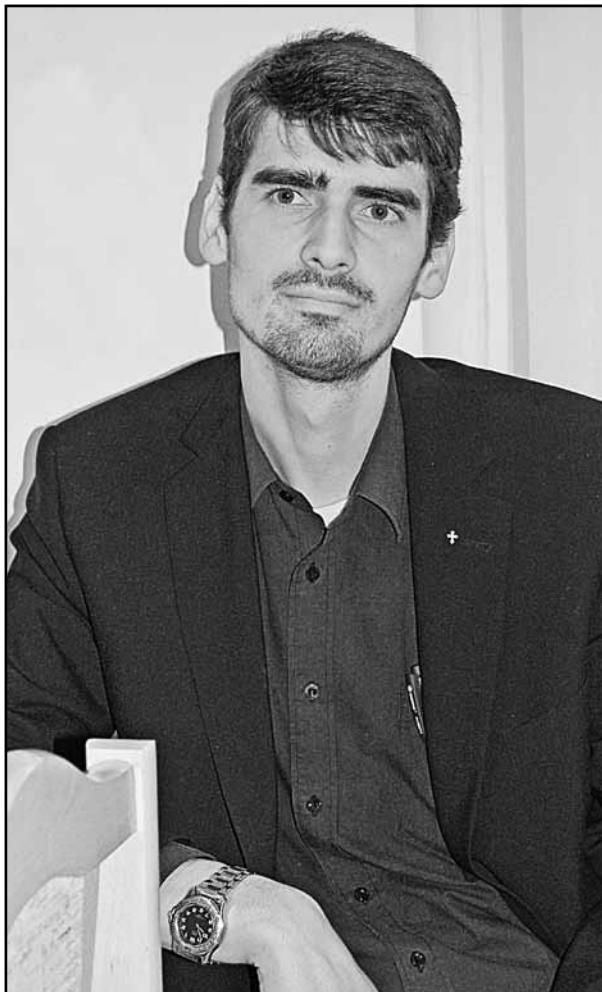
Перед роком 1989 малохто вірив, же Русины на Словеньску знову дістануть свої права, коры їм были незаконно одняты на основі резолюції презідії ЦК КПЧ з 28. юна 1952, од коли Русины перестали офіціално ествовати і „перемінили“ ся на Українців.

Пробу заложити нову політичну партію *Наш край* з боку тройчленной групы поважую за гру без сенсу, котра є заложена лем на індівидуалнім принципі, не усвідомлюючі сі, же політична приналежность каждого є ёго приватным ділом. Ем пересвідченый о тім, же мы Русины не маме интерес одпкапчовати ся од свого братьского словеньского народа якраз таким способом – заложінём політичнй партії двох народностных меншын – русиньской і україньской.

Намір заложити нову політичну партію *Наш край* ся зродив подля мене в головах групы пару особ у Братіславі, правдоподобно лем з цілём зачати якусь нечестну гру, про котру, видить ся мі, не здобыла на выході республіки грачів.

Др. Іван БАНДУРІЧ,

председа Русиньской оброды – регіонального клубу в Бардеёві,
член Рады влады СР про народностны меншыны

• Мґр. П. Крайняк, мол. – молодый, активный, амбіціозный Русин, котрый зачав свою партійну карьеру як окресный председа партії МОСТ-НІД у Пряшові.

Гірка, Бабяк, Хаутур і ліквідація грекокатоликів і РУСИНІВ

Грекокатолици суть активніші в народностнім апекті як православны

Недавно еден православный із Москвы повів интересну думку о нас, о Русинах. Повів, же як ся позерати на цілу ситуацію з великим одступом з далекої Москвы, здасть ся му, а історія му то ай підтверджує, же з народностного аспекту суть грекокатолици омного активнішы як православны. Платить то нелем на Словакії, але і в сусідніх країнах...

Наприклад, возьмийме Україну. Найвекшы Українці жыють на западі України, в Галічі, і суть то грекокатолици – не православны. Таксамо і на Словенську – в жывоті русиньской народностной меншыны суть дакотры грекокатолицькы священници барз активны, а православны священници як кібы спали... Наприклад, **переклады Св. Писма і літургічных текстів до русиньского языка роблять лем русиньскы грекокатолицькы священници...**

З горі повідженого виходить, же як на Словенську росте кількість грекокатоликів, так росте і число Русинів як народности. Як ся зменшує число грекокатоликів – рапідно зменшує ся і число Русинів... По році 1968 ся докінця і міджі грекокатоликами обявив новий феномен – **латинізація** і по 40-ёх роках „бачованя“ пролатиньскых грекокатолицькых єпископів (**їх Екцеленції Ян Гірка, Ян Бабяк і Мілан Хаутур...**) менованых латиньскым папом римскым, русиньскы грекокатолици ся стали меншынов, а кількість тзв. словеньскых грекокатоликів надале росте на їх укор... а кількість римокатоликів зась росте на укор словеньскых грекокатоликів...

Днесь, на зачатку 21. стороча на Словенську жыє понад 5 міліонів людей а з того лем 220 тисяч собі пише віру грекокатолицьку і лем коло 50 тисяч православну. Грекокатолици і православны суть днеська, в порівнаню із 4-міліонеров римокатолицьков громадов на Словенську рідкым, дослова екзотичным явом... Але не было так іщі в недалекій минулости:

Пропорція римокатоликів і грекокатоликів на території выходного Словенска в р. 1900 была 2:1, днесь (о сто років пізніше) – 5:1.

Подля тогдышнёго автентічного свідчія кошицького римокатолицького єпископа Др. Августіна Фішера-Колбрі (был єпископом в роках 1907 – 1925), публікованого в „*The Catholic Encyclopedia*“ в Нью Йорку 1908 року, подля штатістик з року 1900 жыло в Кошицькім римокатолицькім єпископстві точно (лем!) **307 186 римокатоликів а аж 160 527 грекокатоликів!** Также на території Кошицького латиньского єпископства жыла аж една третина грекокатоликів із цілої кількості „католиків“! З того виходить, же

каждый третій „католик“ на выходнім Словенську был грекокатоликом! **Пропорціональність римокатоликів ку грекокатоликам так была 2:1.**

Як то вызерать днеська, по 100 роках? Днесь пропорція римокатолици : грекокатолици не є 2:1, але **5:1...** Тому ся говорить „геноцида“ – грекокатолици ся на выходнім Словенську стали скоро занедбательнов меншынов в порівнаню з римокатоликами... Значить, за послідніх сто років на території Кошицького римокатолицького єпископства, котре ся днесь перекривать з частёв Пряшівской грекокатолицькой метрополії і частёв Кошицькой грекокатолицькой єпархії, прошла шалена, католицькій науці ся противляча, латинізація, о котрій є доднесь римокатоликам прісно заказано говорити і на ню яким-небудь способом указовати...

Тота іста римокатолицька енциклопедія (*The Catholic Encyclopedia*) уваджать, же в цілім Угорьскім кралёвстві жыло **точно 10 299 190 (заокруглено: 10 міліонів) римокатоликів (латиніків) і точно 1 907 936 (заокруглено: 2 міліоны) грекокатоликів**, окрем того ту жыло і **2 882 695 (также скоро 3 міліоны) православных.** Также вірників візантського кірїломефодьского обряду ту жыло ведно аж **скоро 5 міліонів (точно 4 790 631).** Пропорціональність – **2:1.**

Притім собі треба усвідомити, же горі уведжены числа **суть офіціальныма штатістїками латиніків**, котры одякжыва замірно все і всягды што-найвече зменшували кількість грекокатоликів і православных, а наспак адекватно „нафуковали“ свої числа (так ся то дїє і днеська, докінця і прямо на території Російской федерації!)

З горі уведженого ясно виходить, же перед сто роками ся каждый третій в Угорьску перехрещовав кірїломефодьскым догматичным способом трёма палцями зложенома ведно справа долїва і здравили ся не по римокатолицькы: „*Pochvalen bud Ježis Kristus*“, але „*Слава Ісусу Хрісту, Хрістос раждаєт ся, Хрістос воскресє*“, або „*Хрістос посреди нас*“.

Яка є ситуація на выходнім Словенську днеська? В кошицькім римокатолицькім єпископстві (архієпископстві) подля офіціальных штатістик **із року 2004 жыє аж 678 000 римокатоликів.** Кілько грекокатоликів жыє на території лем того Кошицького римокатолицького архієпископства, не знаме. На території цілого Словенска днесь жыє 220 тисяч грекокатоликів. Дасть ся одгаднути, же зо спомянутой цілковой кількості грекокатоликів **на території Кошицького римокатолицького архієпископства** (котре творить лем часть выходного Словенска) **їх жыє 130 тисяч. То є пропорціональність 5:1.**

Як тота пропорція латиніків ку грекокатоликам была в році 1900 **2:1 і днесь є 5:1 – так то є порядна латинізація за послідніх 100 років!**

о. Горазд Андрій ТИМКОВІЧ, ЧСВВ, Кошиці

Пряшівський собор – Трагедія Грекокатолицькой церькви, але і **РУСИНЬСКИХ** вірників

Титулок статі характеризує наслідкы **політичної акції з 28. апріля 1950**, яку знаме під назвов **Пряшівський собор**. Того дня у Пряшові – у великій салі Чорного орла міцны тогдышнёго режіму вирішыли зліквідовати грекокатолицьку церьков у бывшім Чеськословенську.

Перешли скоро дві десяткы років, жебы історія вказала, же што ся не дїє з волі Божой, то є лем дочасне і одсуджене на заник. Грекокатолицька церьков встала з мертвых і єй воскресїня приправив сам Господь Бог. Заміром той статі, написаной у звязи з роковинами Пряшівского собору, не є описати події, котры ся перед пятьдесят роками стали, респ. увести мена єй актерів, як їх маме задокументованы в історічных жрідлах, ани вказати на факт, же юрисдикціов была доказана неплатность Собору уж в тот день, коли ся зышов – 28. апріля 1950. Цілім є припомянути сі і поучіти ся до будучности.

В тот темный про грекокатоликів день была протиправным рішінём знегована воля скоро 300 тісяч грекокатолицьких вірників, котрых віросповіданя мало замінити православне. Зачаток той „хрестной дороги“ был позначеный безодкладнов інтернаціов єпископів – Петра Павла Гойдіча, ЧСВВ, і ТгДр. Василя Гопка, ЧСВВ.

Найсмутнішов капітолов той трагедії был і факт, же жертвов ліквідації церькви были грекокатолици – в переважній мірі Русины, котры были першыма носителями восточной грекокатолицькой віры на Словенську. Далшый атак был намірений проти їх народности, котра была рішінём партійных органів заказана. Голгота русиньского народа была наповнена: зістали без своєї віры, своїх єпископів, своєї народности. Правда є але така, же переважна часть Русинів сі грекокатолицьку віру заховала, їх єпископы, хоць і в арешті, зістали аж до кінця свого жывота зо своїм народом і принесли вінець мучеництва і святости. На марго того факту треба сконштатовати, же і в днешніх часах є дость прикладів особной статочности і вірности своєї церькви і свому народу з боку многих вірників у грекокатолицьких парохіях.

Доднесь іщі платить грекокатолицька церьков і русиньський народ дань за Пряшівський собор і наслідный політичний терор в 50-ых роках. Многы перешли к римокатолицькій вірі а днесь одмітують своє давне віросповіданя, котре здідили по своїх предках. А тоты, котры перешли до рядів православної церькви, не хотять дискутовати о автохтонній вірі своїх няньків сперед рока 1950. Вшыткы тоты ний самы зроблять сонду до свого ввнутри.

Іщі веце была пошкоджена русиньска народность. Докладують то і штатістичны факты зо списованя людей. Переход к римокатолицькій вірі припоміг процесу асіміляції Русинів-грекокатоликів, котры „конвертовали“ на словенську народность. Навернутя грекокатолицькой церькви в році 1968 принесло надїю на єй новий духовный жыво́т і розвиток по вісемнадцятёх роках мовчаня. Нерешпектованя русиньской народности тримало іщі довше. Мусив прийти аж рік 1989 і „ніжна“ революція. Был то довгий період і міцны раны про Русинів. В тых условиях наступаюча словакізація літургічных обрядів і вытискованя старославянського языка принесли дешструкцію кірїло-мефодьскых годнот в набоженьскім жыво́ті і в думаню грекокатоликів вообщє, але главно грекокатоликів-Русинів на Словенську, котрым словакізація пошкодила народну ідентіту. Без своїх русиньскых єпископів, котрыма были **Павел Гойдіч і ТгДр. Василь Гопко**, ся русиньскы вірници стали нерешпектованыма і без порозуміня і підпоры властной церьковной верхности. В сучасности суть іщі все ігнорованы вшыткы жадости грекокатоликів, котры ся голосять к русиньській народности – читаня Євангелій і Апостолів і выслугованя тайн в їх материньскім русиньскім языку, решпектованя права на русиньского єпископа і другы. Треба сі усвідомити, же **днесь, кідь сі припоминаме події тзв. Пряшівского собору, усвідомлюєме сі, же сьме слободный русиньський народ, котрый мать право рішати о своєї будучности.** Русины як народ, котрый є правоплатным дідічом своєї грекокатолицькой віры, мали бы ся поучіти з трагічных скульптур і калварії, котров од року 1950 перешли. Веце як другы народы мають право на свою народну ідентіту, церьков свого права і решпектованя сполочностёв, до котрой в условиях новой Европы правом належать. Кідь не забудуть на свою історію і будуть боёвать за свої права, пережыють у вірі і єдноті і 21. стороча.

Юдр. Петро КРАЙНЯК, Пряшів

Деревяны церькви выходного обряду з 18. ст.

Віджу, же поступно давате історичны статі на солідній уровни, наприклад М. Семанчика о нашій ідентиті; але і іншых авторів. Списованя людей ся приближує! Треба робити і на історичній ниві, як то робите. З другого боку добрі, же і штат підпорує праві теперь нашу пресу. То є конструкторівний приступ.

З той актуальной причіны Вам посылам далшу статью з історії нашой церькви (восточного обряду), конкретно о деревяных церьквах у 18. сторочу – на основі публікації проф. Петра Зубка, *Gréckokatolíci v záznamoch latinských biskupov z 18. storočia* (Ružomberok, 2009).

Деревяны церькви теперь суть під покровительством Словенської републики а дакотры і UNESCO. Суть проявом нашой ідентиты і в сучасности. Цілый світ їх цінить і гордиться нима.

Деревяны церькви в р. 1746 на Бардеєвщині

В селах, де были парохії, на Бардеєвщині в р. 1746 были церькви в: Андрієвій, Бехерові, Герлахові, Грабськім, Гутці, Крижах, Кружлєві, Курові, Лівові, Лукові, Мальцові, Нижній Полянці, Нижній Тварожцю, Ортутєвій, Петровій, Ряшові, Снакові, Стебнику, Фрічці, Хмелєвій, Шарішскім Чорніму, Шашовій, Вышній Полянці і Вышній Тварожцю, Микулашовій, Цігельці. Доведна 26 деревяных храмів у парохіях.

Деревяны церькви были і в філіалных селах на Бардеєвщині: Боглярка, Брезовка, Ядлінка, Кожаны, Ленартів, Липова, Реґетівка, Трочаны і Венеція (теперь Луків). Доведна 9 церьквей.

Интересно, же парохія в р. 1746 была і в селі Крижы. В документі-табелі є уведжений і священник, а то Михал Царик (Czarik). Тото призви́ско є дотеперь в сусідній Боглярці. Священником у Крижах був і єго сын Михал (тыж)! Царик. Тото призви́ско є єдно із найстаршых в Боглярці, але і – Павлич-

ко, Манько, Мокриш, Капута... Значіть, же тоты роды підданых ґаздів ту жыли уж перед 300 роками – як русиньскы! Было ту і призви́ско САВКА, респ. Савко.

Деревяны церькви на Свідничині в р. 1814 – 1815

На Свідничині в р. 1814 – 1815 тыж было велё деревяных храмів. Документує то список, котрый тыж опубліковав проф. Зубко в монографії выданій в Ружомберку р. 2009. Книжка має дві самостатны части, выданы окреме. Список деревяных храмів, але і остатніх церьквей був выготовлений на основі кралёвского приказу (intimatus) із 4. октобра р. 1814, ч. 23034. Даний список має латиньску назву „Couscriptio Ecclesiarum Graeci Ritus Catholicorum...“ Деревяна церьков в уведжених роках 1814 – 1815 была в Белеівцях, із 2 дзвонами, подобно і в Доброславі, але із 3 дзвонами. Список є интересный і тым, же в селах суть уведжены і їх феодалны властници, котры были покровителями їх храмів. В Дубовій мали тыж деревяну церьков, але аж із 4 дзвонами. В Грабівчюкы деревяна церьков мала три дзвонны. В Гунківцях была деревяна церьков із 2 дзвонами. В селі Капішова в деревяній церькви в 1814 – 1815 были три дзвонны. В Кечківцях мали аж 4 дзвонны в деревяній церькви. Вшиты дзвонны были одлляты майстрами-дзвонарями. В Кореївцях были в деревянім храмі два дзвонны. Крайна Быстра мала тыж деревяну церьков, але із 3 дзвонами. Крайне Чорне мало лем 2 дзвонны в своей деревяній церькви. В Кружлєвій была деревяна церьков із 3 дзвонами. В селі Ладомирова був покровителём ґроф Ян Сірмай (Szigmau), котрый подаровав на деревянный храм із 3 дзвонами златы флорены. До храму і на дзвонны „інвестовала“ і богата родина Ладомирьских. В селі Медведже був деревянный храм аж із 4 дзвонами. В Миролі в деревяній церькви были лем

2 малы дзвонны. В селі жыла і єдна родина латиньского обряду (римокатолицка), котра але ходила до церькви на восточны (ґрецькы) обряды. Интерьер храму був але в дезолатнім ставі. В Млинарївцях была тыж деревяна церьков, але із 3 дзвонами. В селі Нижня Ядлова був тыж деревянный храм із 3 дзвонами а в селі Нижня Писана мали віруючі підданы деревяну церьков із 3 дзвонами. В Нижній Комарнику мала деревяна церьков лем два дзвонны а в Нижній Мирошові в деревянім храмі были 3 дзвонны. В селі Нижній Верлих в деревянім храмі мали 3 дзвонны в р. 1814 – 1815. В селі Нижній Свідник єго властник, богатый ґроф Ян Сірмай не дав на будову деревяного храму ани галер – денар. Три дзвонны до храму собі купили – дали одлляти до храму лем відуючі. ґроф тыж на них не дав ани златку (флорен). В селі Потоки був деревянный храм із 2 дзвонами а в селі Прикра мали деревяну церьков із 2 дзвонами. В селі Пстрина не мали феодала-покровителя. В деревянім храмі мали два дрібны (малы) дзвонны. В Раківчюкы був деревянный храм із 2 дзвонами. В селі Рівне мав покровительске право богатый ґроф Ф. Дешевфій (Dessöwffy), котрый поміг (сума не є уведжена) на выставу деревяной церькви в селі, але за два дзвонны заплалили віруючі. В селі Розтоки віруючі тыж побудовали деревяну церьков за помочи феодала Яна Аспремонта (Aspremont), але за 4 дзвонны мусили самы заплатити. В селі Свідничка мав покровительске право тыж тот самый ґроф Аспремон, але нияк не поміг при будованю деревяной церькви. В Цернині був тыж деревянный храм із 3 дзвонами а в Ціглі мали тыж деревяну церьков із трёма дзвонами. В Шеметківцях мали тыж деревянный храм із трёма дзвонами в р. 1814 – 1815.

Деревяны храмы были і в селах: Вапеник із 3 дзвонами, Выслава – із двома дзвонами, Вышня Ядлова із трёма дзвонами, Вышній Комарник – із 2 дзвонами, Вышній Мирошов – аж із 4 дзвонами, Вышній Верлих – із 3 дзвонами.

В тогышній селі Вышній Свідник мав покровительске право як єго властник богатый ґроф Ян Сірмай. Деревянный храм ту але побудовали лем худобны підданы. Тоты з властных пінязей купили до храму і три дзвонны.

В селі Юркова Воля в р. 1814 – 1815 мав покровительске право ґроф Антон Сірмай. Він ніч не заплатив за будованя деревяного храму ани за два дзвонны. За тото вшитко заплатили лем худобны підданы віруючі.

Хоць на Свідничині было немало деревяных храмів по селах, їх покровителі-феодалы і як властници тых сіл із підданыма ґаздами мало помагали при будованю храмів. Роздобыти дзвонны практично нияк не помогли. Великий скуптош був ґроф Ян Аспремон. Быв за то покаранный, бо не мав нияких потомків. Яном Аспремонтом і вымер єго род по мечі, бо не мав нелем дівчата, але ани хлопців. Конкретно ся то стало 19. септембра 1819, кідь Ян Аспремонт умер...

Мґр. Андрій КАПУТА, Свідник

Хто вам дав право?!

Реаґую на статью Др. Михала Бицка, ПгД., в *Народных новинках* ч. 15 – 16 / 2010 під назвов *Реакція на дакотры дезінформації о взнику Русиньской оброды*.

З ПОШТАРЬСКОЙ ТОРБЫ

Пане докторе, може то так вшитко было, як пишете. Лем ся мі не любить, же каждого почливого Русина огваряте, наприклад, же о. Франтішек Крайняк був такый і сякый а не дав собі порадити од вас. Не сягає му ани по коліна, мілый хлопче! Кідь сьме з той Збудьской Білої – вы і Бунґанічовы, чом їх так ненавидите? Што вам зробили? Што вы знате о любви Штефана Бунґаніча к Русинам. Кідь мій брат зберав русиньскы слова і выразы, вы сьте іщі не были на світї, а напишете до НН, цітую: „*Брате Михале, ай ты Михале Бицку, давайте собі позор на Штефана Бунґаніча, бо він не зато робить про Русинів, же їх любить, але зато, же ненавидить Українців.*“ Давайте тот цитат до уст уж небогого Василя Турка, публікований в українських новинках „*Нове життя*“.

Хто вам дав право так циганити о моім братові, уж тыж небіжчїкови. Не знам якый сьте великий Русин. Ніґда єм вас не відїла на ниякім Світовім конґресі Русинів. Старайте ся холем добрі о музей Енді Варгола. Єдине, што вам, може, добрі іде.

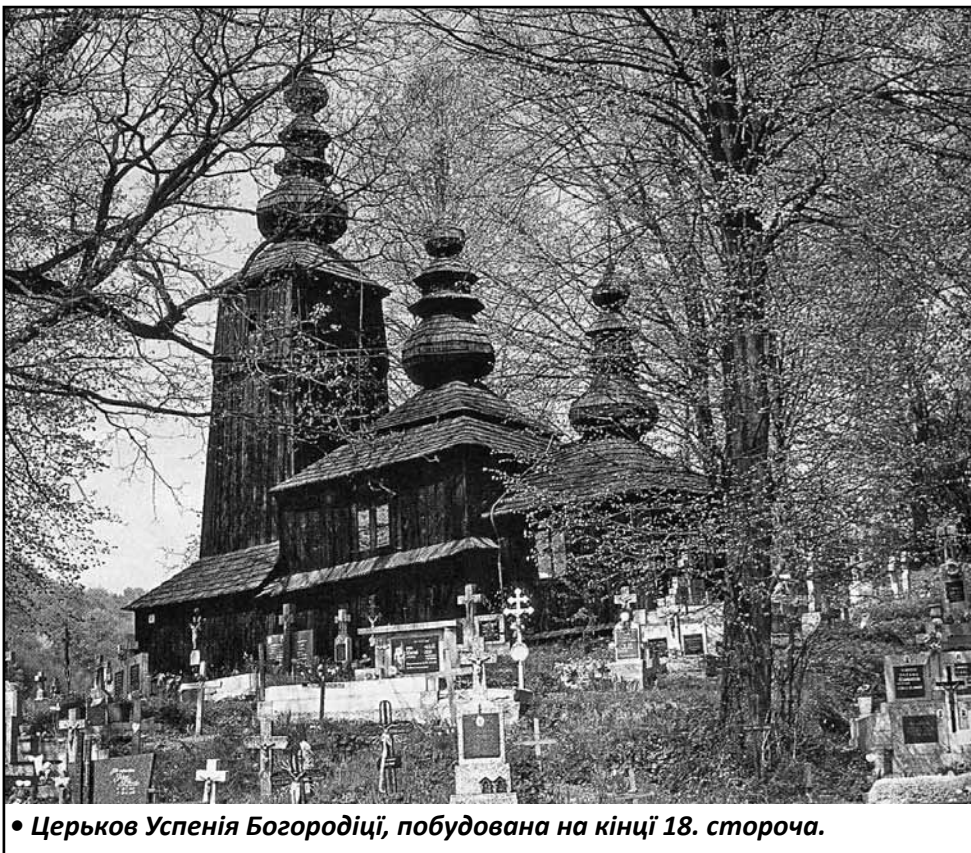
Клара ДУБСКА, Прага

РЕАКЦІЯ НА ДВІ СТАТІ...

...в НН ч. 17 – 18 / 2010, а то П. Маскалика і А. Капуты. Єм згодный із поглядом П. Маскалика, же братя Тімковичовы – то неводобы мученицы за Св. Церьков і за нашу віру, а я додаю: і за нас Русинів. Братя Тімковичовы суть барз учены, мудры і високо моралны, їх „хыба“ є лем в тім, же докладно наповнюють одказ св. Кіріла і Мефодія. Своїми публікаціями, научнов роботов будують путь к познаню того одказу і так сперають єго сфалшованю, што мать прямый вплив на порозуміня русинства, єго пережытя або зник. Зато ся не можуть дочекати помилованя у своей єрархії. **Дякую їм за їх неоціниму роботу!**

К статі А. Капуты лем тільки: люде, котры дашто роблять, зроблять і хыбы, а при так росяглім научнім і публікачнім діяльстві коло 5 хыб є мінімум.

Мілан СЕМАНЧИК, Тренчін

• Церьков Успенія Богородиці, побудована на кінці 18. стороча.

НАРОДНЫ НОВИНКИ

Выдавать Русин і Народны новинки. Реалізоване з фінанчнов підпоров Міністерства культуры СР – програм Култура народностных меншын 2010. Шефредактор: Мґр. Александер ЗОЗУЛЯК, редакторы: ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгДр. Марія МАЛЬЦОВСКА, языкова редакторка: доц. ПгДр. Анна ПЛІШКОВА, ПгД. Adresa:

Ľudové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR. Tel.: 0905 470 884. Реґістрачне ч. EV 327/08, МІС 49 438. Опублікованы погляды дописователів не мусять быти згодні з поглядами редакції.

Адреса новинок на интернеті: www.rusynacademy.sk, <http://narodny-novynky.presov.sk>, E-mail: rusyn@stonline.sk

Rusín a Ľudové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
D+2
VsRP - 664/2003

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2